

Cumhuriyet devri Türk şiirine kısa bir bakış (s. 93-98); Jale Baysal, *Cumhuriyet döneminde Türk kütüphaneciliğinin gelişmesi* (s. 98-112); Sırrı Erinc, *Cumhuriyetin 50. yılında Türk coğrafyası* (s. 113-168); Ahmet Ardel, *Türkiye, iklim, yapı ve relief bakımından bir Akdeniz memleketidir* (s. 169-172); Erol Tümertekin, *İstanbul'da meslek ve coğrafi menşe hakkında bir araştırma* (s. 173-180); Mehmet Ardos, *Genç tektonik hareketlerin Türkiye'nin Jeomorfolojisi üzerine olan etkileri* (s. 181-186); İsmail Yalçınlar, *Türkiye'nin prekambriyen, kambriyen, ordovisiyen ve silüryen arazileri* (s. 187-202); Beğlan Tuğrul, *Renk çiftlerinin incelenmesi* (s. 203-218); Sabri Özbaydar, *Cumhuriyetin 50. yılında Türkiye'de psikoloji* (s. 219-222); İsmail Tunalı, *Cumhuriyetin 50 yılı içinde estetik* (s. 223-270); Şerare Yetkin, *Türkiye'de elli yıl içinde yapılan Türk sanatı ile ilgili kazılar* (s. 271-290); Nejat Diyarıbekirli, *Kazakistan'da bulunan Esik kurganı* (s. 291-304); Refia Uğurel-Şemin, *Eğitim bilimlerinin Üniversiteye girişi (Pedagoji Enstitüsü'nün kuruluşu ve gelişmesi)* (s. 305-374); Semavi Eyice, *Türkiye'de Bizans sanatı araştırmaları ve İstanbul Üniversitesi'nde Bizans sanatı* (s. 375-428); Cahit Tanyol, *Türk sosyolojisinin bazı sorunları* (s. 429-432).

Fahri Ç. Derin

P. Minas Bıjškyan (Trabzonlu), *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası 1817-1819*, Tercüme ve notlar : Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1969, s. 132, 5 fotoğraf, 1 harita. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Nr. 1411, Fiyatı : 9.50 T.L.

Tarih boyunca, Pontus Öksinus, Bahr-i Nitaş, Bahr-i Buntus, Bahrü'l-a'zam, Bahr-i Rus, Mare Maggiore, Bahr-i Esved ve Bahr-i Siyah gibi çeşitli adlarla anılmış olan Karadeniz, Asya ve Avrupa kıtaları arasına sokulmuş bir iç deniz olup en eski çağlardan beri, coğrafi, tarihi ve ekonomik bakımdan ehemmiyetini muhafaza etmiştir. Yunanlılar, İskitler, İranlılar, Hunlar, Roma ve Bizanslılar, İslavlar, İskandinav Varegleri, Kıpçaklar, Venedik ve Cenevizliler, Selçuklular ve Osmanlılar, bu denizde ve kıyılarında faaliyet göstererek, bazen siyasi ve askerî, bazen de ekonomik alanda veya her bakımdan tam bir hâkimiyet kurmaya çalışmışlardır. Böylece, kıyılarda, çeşitli gayelerle kurulmuş bir çok yerleşme merkezi meydana getirilmiştir (Tafsilât için bk. Aurel Decel, *Karadeniz. İslâm Ansiklopedisi*, c. VI, İstanbul 1955, s. 230-246). XV. yüzyılın ikinci yarısında, İstanbul'un fethinden sonra, Osmanlıların bu deniz ve kıyılarında giriştikleri hâkimiyet teşebbüsleri hızlanmış ve kısa bir müddet sonra Karadeniz, tam bir Türk iç denizi hâline gelmiştir. Bu hâkimiyet, XVIII. yüzyılda, tazyikini gittikçe arttıran Rus ilerleyişine kadar devam etmiş ve sonra Türk nüfuzu gerilemeye başlamıştır.

Sayın Hrand D. Andreasyan'ın notlarla, Ermenice'den tercüme ettiği bu eser, XIX. yüzyılın başlarında, Osmanlı hâkimiyetinin gerilediği bir devrede,

Karadeniz ve kıyılarınin coğrafi hususiyetlerini, bu kıyılarda bulunan şehir ve kasabalar ile Abazalar, Anapa Abazaları, Çerkesler, Kistiler gibi bazı kavimlerin tarihini ve o tarihteki durumlarını tesbit etmekte ve çok faydalı malûmat vermektedir.

Kitabın önsöz'ündeki izahattan öğrendiğimize göre, müellif Per Minas Bıfşkyan, 1777 de Trabzon'da doğmuş, 1804 de rahip olarak Mekhitarist Kongregasionu'na katılmış ve 1851 de, ölümüne kadar, Venedik Mekhitarist manastırında kendini ilmi çalışmalara hasrederek öğretim, dil, tarih ve coğrafya sahalarına ait pek çok değerli eserler vücûde getirmiş, kıymetli bir şahsiyettir. 1817-1819 yıllarında, Karadeniz bölgesindeki Vikerlik vazifesi münâsebetiyle, Karadeniz kıyılarını adım-adım dolaşarak, mesafeleri bizzat ölçmüş, kitabeleri ve kiliselerde mahfuz yazmaları tetkik etmiş, müşâhâdelerini de ilâve sûretiyile Pontos Tarihi adını verdiği bu eseri yazmıştır. Eser, Karadeniz coğrafyası (derinliği, şekli, ölçüsü, akıntılar, nehirler, burunlar, limanlar, rüzgârlar) hakkında umûmî bir malûmatla başlamakta (s. 1-8), Pontos Devletleri (Armaları, Pontos ve Bosforos kralları, Trabzon Komnenos kralları), Arrianos'a nazaran Karadeniz Topoğrafyası başlıklı kısımlardan sonra Anadolu Fenerinden başlayarak Rumeli Feneri'ne kadar kıyılarda yerleşme merkezleri, burunlar, koylar ve ahaliye dâir tarihî, coğrafi, etnografik ve topografik izahatla devam etmektedir. Sayın Hrand. D. Andreasyan, bu zengin muhtevâyâ Chardin, Tavernier, Tournefort, A. de la Mortray, İnciciyan, Ed. Bore ve Feruhan Bey gibi diğer bazı seyyahların eserlerinden aldığı malûmatı da notlar halinde ilâve etmiş ve gerekli mukayeseleri yapma imkânlarını temin etmiştir. Metnin sonundaki yer, şahıs, kavim ve müessese isimleri indeksi ile bir harita, eserden istifadeyi daha da kolaylaştırmaktadır.

Fahri Çetin Derin

Oral ONUR (Edirne Eski Eserleri Koruma Derneği Üyesi), *Edirne, Türk Tarihi Vesikalarından, Kitâbeler*, İst. 1972, Yenilik Basımevi, 252 s.

Tarihî meselelerin açığa çıkmasında rol oynayan en mühim mehazlardan biri de şüphesiz kitâbelerdir.

Umumiyetle büyük binaların ve âbidelerin kapıları ve duvarları ve mezar taşları üzerinde taşa kazılmış veya yontulmuş yazılar demek olan kitâbe, o binanın ne olduğunu, kimin tarafından ve hangi tarihte inşâ edildiğini gösterir levhalardır.

Memleketimizde İstanbul, Bursa, Edirne ve Konya v.s. gibi şehirler, kitâbeler bakımından büyük bir zenginlik arz etmektedir. Bunun için, bu değerli eserleri bozulmaktan ve yok olmaktan kurtarmak ne kadar lâzımsa, stampajlarını yaparak veya fotoğraflarını alarak muhafaza etmek de o kadar faydalı bir iştir.